

О. ОЛІЙНИК, Н. МАЦОКІНА

Формування української національної та громадянської ідентичності здобувачів освіти засобами живої пам'яті: досвід реалізації проєкту «Словом і зброєю: Відкритий літопис»

DOI 10.31865/2414-9292.24.2025.348439

УДК 37.017.4+37.017.39(477)-053.67

**ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА
ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ
ЗАСОБАМИ ЖИВОЇ ПАМ'ЯТІ: ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТУ
«СЛОВОМ І ЗБРОЄЮ: ВІДКРИТИЙ ЛІТОПИС»**

Олена Олійник

кандидат педагогічних наук, в.о.директора

Комунального закладу «Покровський педагогічний фаховий коледж»

м. Київ, Україна

ORCID ID 0009-0003-9457-1022

kzppk@ukr.net

Наталія Мацокіна

методист

Комунального закладу «Покровський педагогічний фаховий коледж»

м. Дніпро, Україна

sonato4ka@ukr.net

Анотація. У роботі представлено досвід реалізації багаторівневого проєкту «Словом і зброєю: Відкритий літопис», що здійснюється в Покровському педагогічному фаховому коледжі в умовах війни. Проєкт спрямований на формування національної та громадянської ідентичності молоді через збереження пам'яті про викладачів і випускників-захисників України. Автори окреслюють виклики сучасності, що зумовили потребу в нових формах виховної роботи, описують концепцію, етапи впровадження, зміст і методику реалізації ініціативи, приклади залучення студентів, вплив проєкту на формування ціннісних орієнтирів.

Окрема увага приділена інноваційності підходів, міждисциплінарній інтеграції та цифровим інструментам як засобам актуалізації національної пам'яті. Розкрито результативність і потенціал ініціативи до масштабування в межах освітнього простору України.

Ключові слова: національна й громадянська ідентичність; жива пам'ять; відкритий літопис; освітній проєкт; ціннісне виховання; інноваційні методи навчання; цифрові технології; міждисциплінарність.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Повномасштабна війна росії проти України кардинально змінила не лише геополітичну ситуацію, а й ціннісні орієнтири українського суспільства. У центрі суспільної уваги знову опинилися фундаментальні категорії: свобода, гідність, державність, патріотизм, а також питання ідентичності – індивідуальної, національної, громадянської. Особливої ваги ці питання набувають у сфері освіти, адже саме тут формується молоде покоління, здатне бути носієм і творцем майбутнього України.

Питання формування української національної та громадянської ідентичності здобувачів освіти сьогодні є не просто актуальним – воно є визначальним стратегічним завданням освітньої системи в умовах війни та післявоєнного відновлення. У сучасних реаліях здобувач освіти має не лише оволодівати знаннями, а й усвідомлювати свою належність до українського народу, відповідальність перед суспільством, бути духовно стійким, гідним і патріотично налаштованим громадянином. Формування національної та національно-культурної ідентичності має опиратися на історичну правду, національну пам'ять, ідеали, гідність, національну самосвідомість, патріотизм, творення смислів та інші чинники (Бойко, 2022).

На сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза денационалізації, втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діятиме на основі національних та європейських цінностей через повагу до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України); активну участь у громадсько-політичному житті країни; готовність до природоохоронної діяльності; толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей та ін. (Бялик, 2024).

Особливої ваги ця проблема набуває в педагогічних закладах освіти. Адже саме тут формується не просто студент, а майбутній учитель – носій світоглядних орієнтирів, транслятор національних ідеалів, вихователі нових поколінь українців. Отже, формування громадянської свідомості, патріотизму, духовної стійкості та національної гідності студентів педагогічного коледжу має подвійну силу впливу: спочатку – на самого здобувача освіти, а згодом – на його майбутніх учнів. У цьому й полягає висока місія педагогічного фаху, яка набуває особливого звучання в умовах війни.

Як зазначено в Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України, «...національно-патріотичне виховання має здійснюватися на прикладах мужності та героїзму учасників революційних подій в Україні у 2004, 2013 – 2014 років, Героїв Небесної Сотні, учасників антитерористичної операції та операції об'єднаних сил у Донецькій та Луганській областях, спротиву окупації та анексії Автономної Республіки Крим російською федерацією, війни російської федерації проти України» (Концепція національно-патріотичного виховання..., 2022).

Складовими державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності є: 1) національно-патріотичне виховання; 2) військово-патріотичне виховання; 3) громадянська освіта (Про основні засади державної політики..., 2024).

Виняткового значення в цьому контексті набуває викладання навчального предмета «Захист України», який інтегрує не лише знання з домедичної підготовки чи основ військової справи, а й цінності патріотизму, готовності захищати країну на різних рівнях – від інформаційного спротиву до фронтової служби. Саме тут молодь вчиться розуміти суть захисту Батьківщини як глибокого морального вибору. В умовах війни цей предмет набуває виховного значення, співмірного з духовним щепленням на все життя, а освітній процес у межах цього курсу стає простором для осмислення власної ролі в обороні країни – не лише в умовах збройного конфлікту, а й у повсякденному житті. Завдяки цьому формуються основи стійкої громадянської позиції, гідності, ідентичності та відданості ідеалам свободи.

У Комунальному закладі «Покровський педагогічний фаховий коледж» ціннісне наповнення предмета «Захист України» поглиблюється через реалізацію унікального патріотично-виховного проєкту «Словом і зброєю: Відкритий літопис». Ініційований у період релокації закладу, часткового руйнування його інфраструктури та розпорошеності колективу, цей проєкт став новою формою духовно-громадянського виховання, що ґрунтується на живій пам'яті, справжніх людських історіях, реальних долях, правді війни. Саме через такі практики освіта не лише передає знання, а й виховує особистість, здатну до співпереживання, взаємодії, захисту свого.

Проєкт поєднує в собі практики усної історії, документування й емоційного осмислення, у яких активну участь беруть самі студенти. Це не просто виховна ініціатива – це залучення здобувачів освіти до проживання досвіду сучасної історії, розуміння її ціни, здатність говорити про героїзм простою мовою, відчувати зв'язок між минулим, теперішнім і майбутнім. Через опрацювання матеріалів літопису, організацію спілкування з воїнами, родинами загиблих, запис усних історій свідків, створення мультимедійних сторінок, участь у пам'ятних заходах здобувачі освіти проходять шлях морального та патріотичного осмислення дійсності, отримуючи практичні уроки громадянства. Таким чином формується глибокий особистісний досвід, що допомагає молоді не лише знати, а й відчувати себе частиною нації, здатної на організацію ефективної боротьби та супротиву, на збереження й відтворення пам'яті.

Характерною та визначальною особливістю сучасного етапу соціально-

економічного і науково-технічного розвитку суспільства є зміна домінантних видів діяльності, зміщення центру ваги в суспільному розподілі праці до таких її видів, які пов'язані із широким використанням сучасних інноваційних інформаційних та комунікаційних технологій (Бондаренко, 2022). Поєднання викладання предмета «Захист України» з реалізацією проєкту «Словом і зброєю» утворює цілісну систему формування української ідентичності здобувачів освіти. А коли така система впроваджується в педагогічному закладі – вона стає профорієнтаційною моделлю, що навчає майбутнього вчителя не лише знати і вміти, а й нести цінності, підтримувати, пам'ятати, надихати.

Отже, у сучасних умовах освітня й громадянська вартість проєкту «Словом і зброєю: Відкритий літопис», що полягає у вшануванні героїв, не лише відповідає актуальним викликам часу, а й стає реальним інструментом виховання свідомого громадянина і вчителя, формування в нього внутрішньої настанови діяти, пам'ятати й передавати естафету національної пам'яті, духовної стійкості, патріотизму в спадок прийдешнім поколінням.

Формулювання цілей проєкту (постановка завдання). У цьому контексті чітко окреслюються мета й завдання проєкту, які визначають його концептуальну рамку та практичну реалізацію.

Мета проєкту – формування громадянської свідомості, патріотизму, духовної стійкості й національної гідності здобувачів освіти через інтеграцію практик усної історії та вшанування захисників України.

Завдання проєкту:

- формувати внутрішню потребу у вшануванні героїв і збереженні історичної правди;
- долучати здобувачів освіти до осмислення сучасної історії через живі історії та долі;
- сприяти емоційному включенню студентства в процеси національного єднання;
- створити простір для діалогу поколінь і підтримки воїнів;
- посилювати освітній потенціал пам'яті як морального ресурсу виховання;
- формувати в майбутніх педагогів здатність до національно-патріотичного виховання на прикладах героїзму, самопожертви та правди.

Отже, проєкт «Словом і зброєю: Відкритий літопис» – це не лише інноваційна форма патріотичного виховання, а й освітня модель плекання вчителя-громадянина, носія національної ідеї, здатного передавати силу духу, пам'яті й любові до України майбутнім поколінням.

Громадянська освіта як платформа для збереження пам'яті: досвід проєкту «Словом і зброєю» (на прикладі проєкту Комунального закладу «Покровський педагогічний фаховий коледж»). Війна докорінно змінила контексти, у яких сьогодні формується молоде покоління, поставивши перед освітніми закладами нові, глибоко екзистенційні виклики. Освітній процес відбувається в складних умовах ротації, релокації, постійної загрози, втрат. Але найбільшим викликом стає потреба відповідати на запити часу: формувати духовно стійких, відповідальних громадян, які усвідомлюють ціну свободи й гідності. Саме тому на перший план виходить виховання не лише інтелектуальної, а й емоційно зрілої, національно свідомої особистості майбутнього вчителя.

Саме на цьому ґрунті з ініціативи викладацького та студентського активу Комунального закладу «Покровський педагогічний фаховий коледж» виник і втілюється проєкт «Словом і зброєю: Відкритий літопис». Це не просто серія історій – це багаторівнева ініціатива, яка поєднує пошукову, аналітичну, творчу, публіцистичну й меморіальну діяльність студентів і викладачів, випускників і громаду довкола спільної мети: вшанувати героїв і виховати нове покоління свідомих українців. Проєкт об'єднує кілька ключових напрямів:

1) збір, обробку й оформлення достовірних біографічних відомостей про випускників і працівників коледжу, які воюють або загинули на фронті, чи виконували громадянський обов'язок у тилу. Матеріали надходять із відкритих джерел, від родин, побратимів, колег, а також на основі особистих історій самих захисників;

2) активне залучення здобувачів освіти – не як пасивних слухачів, а як активних дослідників, інтерв'юєрів, авторів публікацій, дикторів аудіоматеріалів і ведучих відеоінтерв'ю, що дозволило не лише розвинути в студентів навички пошукової, журналістської, медіаторчої діяльності, а й залучити їх до осмислення національних цінностей через особисті історії героїв, із якими вони пов'язані спільним корінням. Крім того, студенти вчаться розповідати правду мовою, близькою їхнім ровесникам;

3) публікація серії історій на платформах коледжу: офіційному сайті, сторінках у соціальних мережах, у межах презентацій, тематичних заходів, на конференціях у вигляді серії дописів – емоційних, чесних, з фотографіями й цитатами самих героїв або їхніх рідних;

4) інтеграція матеріалів у виховну роботу: історії стають основою для проведення тематичних зустрічей, уроків мужності, виставок, днів пам'яті, читацьких студій;

5) формування цифрового архіву: постійно оновлюваної онлайн-збірки, яка акумулює історії захисників і зберігає їх у відкритому доступі для нащадків. Цей ресурс може бути використаний як додатковий освітній матеріал під час вивчення таких дисциплін як «Історія України», «Громадянська освіта», «Захист України», а також у курсах предметів духовно-морального спрямування.

Кожен етап роботи над проєктом має і виховний, і світоглядний вимір. Під час підготовки матеріалів студенти знайомляться з долями тих, хто був на їхньому місці вчора – у тих самих стінах, на тих самих парах, можливо, за тими ж партами. Такий досвід змінює їхнє ставлення до сучасності, до себе, до Батьківщини. У процесі збирання, дослідження, переосмислення й представлення історій формуються важливі риси: емпатія, стійкість, відповідальність.

Проєкт має інноваційний потенціал як форма реагування на виклики війни. Його унікальність – у поєднанні патріотичного, духовного, емоційного й педагогічного компонентів. Він забезпечує:

- перетворення виховання на процес спільного осмислення реальності через особистісні історії;
- збереження тяглості традицій і зв'язку поколінь навіть в умовах тимчасової релокації;
- сприяння глибшому розумінню громадянських цінностей через особисті історії;
- усвідомлення патріотизму як дії, а не декларації;
- формування стійкості, гідності, громадянської позиції майбутніх учителів, які, за прикладом своїх попередників, понесуть ці цінності в школи.

Матеріали відкритого літопису вже інтегруються в програми з громадянської освіти, історії України, дисципліни «Захист України», а також використовуються як база для виховних заходів і курсів з етичного лідерства.

Отже, проєкт «Словом і зброєю: Відкритий літопис» не лише зберігає пам'ять, а й творить майбутнє: допомагає новому поколінню українців, здатному надихати й підтримувати, як би не хиталася земля під ногами, осмислити себе як частину великої історії опору, гідності й незламності.

Результати дослідження. Проєкт «Словом і зброєю: Відкритий літопис» уже давно переріс межі звичайної серії публікацій. Він став глибинним процесом, що змінив обличчя навчального закладу, його емоційний простір і внутрішню спільноту. Його головна цінність не в кількісних показниках, а у впливі на свідомість, пам'ять і серця людей. У тому, як змінюється молодь: від байдужого спостерігача – до співучасника, від пасивного слухача – до активного

співрозмовника і творця історії.

Основним результатом проєкту є глибинна трансформація сприйняття подій сьогодення, відкриття особистого зв'язку з війною не як з абстрактним лихом, а як з історією свого викладача, сусіда, товариша по навчанню. Молодь почала усвідомлювати, що національна пам'ять твориться тут і тепер – у щирій розмові, у збереженій біографії, в імені, яке не повинне загубитися серед знеособленої статистики.

Сила проєкту – у діалозі поколінь, у відкритості й довірі, у здатності говорити про болісне, не ховаючись за офіційними формулюваннями. І в тому, що кожна сторінка цього літопису – це ще один крок до колективного зцілення, до повернення гідності тим, хто віддав найцінніше, і тим, хто залишився жити з болем втрати.

У межах реалізації проєкту:

- зібрано й опрацьовано понад 40 біографій викладачів, студентів та випускників коледжу, які стали учасниками бойових дій. За кожною історією – обличчя, життєвий шлях, вибір, біль, сила духу і приклад для наслідування;

- створено цифрову мапу пам'яті, яка інтегрує публікації в соціальних мережах закладу (Facebook, Instagram), – це 18 змістовних постів, що охопили понад 25000 переглядів та спричинили понад 3000 взаємодій (лайків, коментарів, поширень). Ці цифри – не просто статистика. Це доказ суспільного запиту на правду, емоцію і живу пам'ять;

- підготовлено серії авторських дописів, есеїв, візуальних і відеоматеріалів, частину з яких створили самі студенти – волонтери, куратори груп, представники медіагуртка. Їхні роботи стали не лише творчим, а й ціннісним самовираженням, способом доторкнутися до великої історії через особисту участь;

- проведено низку тематичних заходів – онлайн-презентацій, вечорів пам'яті, мистецьких виставок, зустрічей з родинами героїв. Вони стали не тільки освітніми, а й глибоко емоційними подіями: до Дня Героїв, Дня захисників і захисниць, до роковин повномасштабного вторгнення. У цих заходах узяли участь не лише студенти і викладачі, а й випускники, батьки, військовослужбовці та їхні рідні. Так народжувалася спільнота пам'яті й вдячності;

- залучено до роботи понад 60 студентів, 12 викладачів, представників адміністрації, а також 8 членів родин військовослужбовців, які поділилися особистими історіями, фотографіями, артефактами. Кожна така зустріч – це емоційний міст між реальністю й навчальним простором, між особистим і суспільним.

Проєкт має довготривалий вплив. Він поступово інтегрується в освітній процес, стає основою для подальших ініціатив, дослідницьких і творчих робіт. Його матеріали використовуються у виховних годинах, міжпредметних заняттях, зустрічах з учнями шкіл – як жива основа для формування національної свідомості та громадянської ідентичності. «Словом і зброєю» – це не завершена акція. Це процес. Це щоденне рішення зберігати, фіксувати, розповідати. Бо мовчання – тяж позиція. І наш вибір – говорити. Зі студентами. З майбутнім.

Освітній і виховний ефект. Змістовне наповнення проєкту «Словом і зброєю» трансформувалося у внутрішній запит на переосмислення власної ідентичності, ролі у воєнному сьогоденні та місця в спільноті. Молодь почала ставити собі запитання, на які немає готових відповідей у підручниках: хто я в цій війні? чи маю право бути байдужим? що означає мій обов'язок як громадянина? де мій фронт і що я можу зробити вже сьогодні?

Цей пошук сенсів привів до природного поглиблення інтересу до історії – не лише в її академічному вимірі, а як до особистої та родинної пам'яті. Студенти почали звертатися до історії своїх сімей, свого навчального закладу, своєї громади. Почали відчувати зв'язок із поколіннями, які пройшли інші випробування, але зберегли людяність і гідність. Цей зв'язок формується не декларативно, а через дії: участь у волонтерських ініціативах, благодійних акціях, мистецьких, меморіальних і патріотичних заходах, підготовку інформаційних матеріалів, які стали частиною цифрового архіву пам'яті.

Водночас проєкт став інструментом поглиблення міжособистісних стосунків у самій освітній спільноті. Робота над історіями захисників об'єднала студентів і викладачів у спільній емоційній та дослідницькій взаємодії. Вони спілкувалися з родинами полеглих і чинних військовослужбовців, збирали усні свідчення, писали есе, створювали презентації, відеоінтерв'ю, фоторепортажі, поетичні та музичні композиції. Усе це – приклади неформальної освіти в дії, коли процес навчання переходить у сферу ціннісного, емоційного, особистісного осмислення дійсності.

Викладачі відзначають помітне підвищення зацікавленості студентів до вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін, зокрема «Захист України», «Громадянська освіта», «Історія України», а також активніше включення в тематичні обговорення, діалоги, творчі проєкти. Молоді люди стали більш відкритими до рефлексії, до співпереживання, до розмов про складне. Вони не просто слухають – вони говорять, аналізують, діляться, запитують, переймаються. А це вже не просто навчання – це становлення особистості, здатної жити з відповідальністю та діяти зі змістом.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. У часи війни освіта має бути не лише простором знань, а передусім – джерелом духовної сили, підтримки й національного єднання. Вона стає тилом, що формує свідомість, виховує відповідальність і допомагає не втратити людяність у нелюдських умовах. Проєкт «Словом і зброєю» – це більше, ніж ініціатива. Це наша спільна правда, наш біль і наша вдячність. Це голос тих, хто пішов захищати, і тих, хто залишився берегти світло. Це можливість говорити про цінності не загальними гаслами, а через реальні історії, у яких – пульс часу, серцебиття нації, виклики, вибори й жертвність. «Словом і зброєю: Відкритий літопис» – це не просто освітній ресурс, а жива платформа творення національної та громадянської ідентичності. Це доказ того, що навіть у межах навчальної програми можна формувати в молоді не тільки знання, а й характер, гідність, пам'ять і причетність. У кожному епізоді, у кожній розповіді – педагогіка серця, педагогіка дії, педагогіка життя. Адже саме такі ініціативи сьогодні цементують фундамент завтрашнього українського суспільства – з гідністю, свідомістю, силою і правдою. І ми щиро віримо: кожна збережена й передана сторінка цього літопису – це крок до нашої Перемоги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко, С. (2022). Формування національної ідентичності української молоді в умовах російсько-української війни. *Українознавчий альманах*. Т. 30. <https://ukralmanac.univ.kiev.ua/index.php/ua/article/view/448/434>
2. Бондаренко, Л. (2022). *Взаємозалежність освіти та цифрових технологій*. Національний центр «Мала академія наук України».
3. Бялик, О. (2024). *Питання формування національної та громадянської ідентичності молоді в умовах війни*. Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович.
4. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (2023). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>
5. *Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України*. (2022). № 527. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#n12>

FORMATION OF UKRAINIAN NATIONAL AND CIVIC IDENTITY OF STUDENTS BY MEANS OF LIVING MEMORY: EXPERIENCE OF IMPLEMENTING THE PROJECT “BY WORD AND WEAPON: AN OPEN CHRONICLE”

Olena Oliinyk

Candidate of Pedagogical Sciences, Acting Director

Kyiv, Ukraine

ORCID ID 0009-0003-9457-1022

kzppk@ukr.net

Nataliia Matsokina

Methodist

Communal Institution “Pokrovsk Pedagogical Professional College”

Dnipro, Ukraine

sonato4ka@ukr.net

Abstract. This article examines the formation of Ukrainian national and civic identity among students in pedagogical institutions during wartime through the innovative project “With Word and Weapon: Open Chronicle” implemented at the Pokrovsk Pedagogical Professional College. The full-scale war has fundamentally transformed value orientations in Ukrainian society, placing questions of freedom, dignity, statehood, patriotism, and identity at the center of public attention, particularly within the educational sphere.

The study demonstrates how the integration of civic education, the “Defense of Ukraine” course, and the memorial project creates a comprehensive system for developing future teachers as carriers of national ideals and values. The “With Word and Weapon: Open Chronicle” project, initiated during the institution’s relocation period, combines oral history practices, documentation, and emotional comprehension of contemporary events. Students actively participate as researchers, interviewers, authors of publications, and creators of multimedia content, transforming from passive observers into active participants in preserving national memory.

The project’s methodology includes collecting and processing biographical information about college graduates and staff who are defending Ukraine, engaging students in research and creative activities, publishing materials on digital platforms, integrating content into educational work, and creating a continuously updated digital archive. Over 40 biographies have been documented, reaching more than 25,000 views across social media platforms, with participation from over 60 students, 12 instructors, and 8 family members of servicemembers.

The research reveals significant educational and formative effects: deepened interest in humanities disciplines, enhanced civic consciousness, strengthened intergenerational dialogue, and development of empathy and responsibility among future educators. The project demonstrates that education during wartime must serve not only as a space for knowledge transmission but primarily as a source of spiritual strength, support, and national unity. This model of patriotic education through living memory and personal stories proves effective in forming the civic position, dignity, and national identity of future teachers who will carry these values to subsequent generations.

Keywords: national and civic identity; living memory; open chronicle; educational project; value education; innovative teaching methods; digital technologies; interdisciplinarity.

REFERENCES

1. Boiko, S. (2022). Formuvannia natsionalnoi identychnosti ukrainskoi molodi v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny. [Formation of national identity of Ukrainian youth in the conditions of the Russian-Ukrainian war]. *Ukrainian Studies Almanac*, V. 30. <https://ukralmanac.univ.kiev.ua/index.php/ua/article/view/448/434>[in Ukrainian].
2. Bondarenko, L. (2022). *Vzaiemozalezhnist osvity ta tsyfrovyykh tekhnolohii*. [Interdependence of education and digital technologies]. Kyiv: National Centre “Junior Academy of Sciences of Ukraine”. [in Ukrainian].
3. Bialyk, O. (2024). *Pytannia formuvannia natsionalnoi ta hromadianskoi identychnosti molodi v umovakh viiny*. [Issues of formation of national and civic identity of youth in wartime conditions]. Odesa: Publisher Bukaiev Vadym Viktorovych. [in Ukrainian].
4. Zakon Ukrainy «Pro osnovni zasady derzhavnoi polityky u sferi utverdzhennia ukrainskoi natsionalnoi ta hromadianskoi identychnosti» [On the basic principles of state policy in the sphere of affirmation of Ukrainian national and civic identity: Law of Ukraine] (2023).

О. ОЛІЙНИК, Н. МАЦОКІНА

Формування української національної та громадянської ідентичності здобувачів освіти засобами живої пам'яті: досвід реалізації проєкту «Словом і зброєю: Відкритий літопис»

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2839-20> [in Ukrainian].

5. *Kontsepsiia natsionalno-patriotychnoho vykhovannia v systemi osvity Ukrainy*. [Concept of national-patriotic education in the education system of Ukraine]. (2022). Approved by Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 06.06.2022 No 527. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22> [in Ukrainian].

Матеріали надійшли до редакції
03.10.2025 р.